

tatori, 157); «quan Lucifer / fon conseller, / no pas forçant / Eva, acordant / de tot son grat, / fent lo pecat, / lo pom mordé», JRoig (*Spill*, 12905). En aquest sentit el mot visqué també en l'it. *pomo* i, almenys a l'Edat Mitjana, en l'oc. *pom*: «li bé --- son figurat en lo *pom* de l'albre plantat e-l selcle de cascuna de las partz d'amor; lo bés e-l fruig d'amor ---», Matfré Ermengaut (c. 1300, Appel, *Chrest.*, 115.299).

Tot seguit, però, havent-se generalitzat *poma* com a nom del fruit, *pom* va quedant reservat per a les aplicacions translàtiques o figurades (cf. Spitzer, *Nph. Mgn.* 1913, 157ss.); en què s'imita la forma d'un objecte arrodonit. Partint del símbol de la bola del món, passà a integrar, junt amb el ceptre, els objectes distintius de la reialesa; Muntaner en parla repetidament en les seves pomposes i circumstanciades històries de les coronacions dels nostres reis, Frederic de Sicília, Anfós el Benigne: «Lo --- rei pres la verga de l'or ab la man dreta, e l'espaa en la man sinestra, e puis pres lo *pom* de l'or en la mà dreta --- e l'Avangeli fo cantada --- e posà lo *pom* e la verga en l'altar --- e ab lo *pom* e la verga en les mans, exí de l'esgleya e muntà sobre son cavall --- e-l *pom* era d'or, e havia dessús una flor d'or ab pedres precioses ---» (a. 1328, § 297, Casac. IX, 21.15ss.).

El *pom d'or* quedà empremtat en la imaginació popular: «Tres ninetes rentavan - sota 'l torrent / --- / el fill del rey passava - amb un *pom d'or* / ---», MilàF (*Romllo.*, 199, versions A i K, reco. al Penedès i Vallespir). I cada cop més la idea es va barrejar amb la del ramell de flors, si bé combinant-se amb la de brodats que participen de les dues formes i composicions: «Totas las ninetas - brodan un *pom d'or*, / la Verge Maria - en porta la flor», id., 2H8; «és molt xalanguera / --- lo galant l'espera, / li tire un *pom d'or* - al peu de la menta», 289.12; i així arribem fins a romanços de la baixa època bandolerisca: «Maria se'n queda al foc - amb un *pom d'or* que brodava», mj. S. XVIII, rom. de Pau Gibert (124.4, reco. a l'Esquirol).

Aviat, objectes brodats en forma esferoide, de qual-sevol material, com en el romanç de *Les Joies de Boda*: «¿què 'ns duyeu de llunyas terras - valtres que haveu trigat tant? / —La petita un *pom* de seda, - la mitjana un *pom* d'arzan, / la més gran una garlanda ---» (200). Les variants traixen més i més que el poble va identificant el *pom* amb un ramell de tota cosa: en el romanç 33 diverses versions porten «l'infantó no vol callà - ni en bressol ni en cadira / sinó amb un *ramellet d'or* - que la dida li tenie» allà on la versió LI porta *si no és am un pom d'or* (Argentona) i la E *amb un pomet d'or*.

En fi, acaba ja per quedar com a nom del ramell de flors naturals [1691, *AlcM.*, § 5]: «sí n'eran tres tambors, - venían de la guerra, / el més petit de tots - porta un *pom* de rosetas», *Romllo.* (1853, n.º 22; 1888, 214.2). I els poetes —en vers i en prosa— ho eleven a grandeses simbòliques: «ADOLESCÈNCIA. Tu que, en la gràcil pubertat empines, / *pom* d'esperances, l'eixirida testa, / d'aire fresquívul i color de rosa, / rosa que esclata: / riu en bona hora!», Costa (*Horacianes* 60

VIII, v. 2); «--- feia així: *Florilegium* --- seguien quatre *poms* d'epigrames ---»; «El nom de la dona estimada ve a ser com una arca que, quan s'obre, esbrava un suau i variadíssim perfum, per tal com no dóna la flaire d'un sol record, sinó la d'un *pom* d'amoroses memòries; la meua arca és --- el nom de la meua Celestina», Coromines (*Termes, i Hores d'Amor*, x = O. C., 1386, 1294b4).

Objectes cabdals, moltes armes, i especialment l'espasa, tenen un mànec de punta arrodonida: el *pom* de l'espasa, el *pom* d'un gros coltell o punyal. Ja a mj. S. XIV: «axí com en les armes que l'om vist per a defendre si meseix, mostra saviesa --- axí meseix mostra lo mantí de l'espasa que hom té clos en lo puny --- axí en lo *pom* és fortalesa de la espasa, cor en aquell se sofer lo mantí, e-l arriat, e-l ferre» en el llibre de *Mossèn Sent Jordi e Cavalleria* de Pere el Cerimoniós (*CoDoACA* VI, 37.9f.). «Lo Vezcomte de Branches pregà --- al Emperador, e ell --- dix a la Emperadriu que li donàs l'orde de cavalleria, e --- la Princesa féu portar una spasa molt bella, e senyí-la-y, que l'Emperador son pare tenia, ab lo *pom* e tota la guarnició d'or --- e axí-u féu la Emperadriu», JoMartorell (*Ag. II*, 386.1f.).

«Lo compte li donà un tal colp sobre lo elm, que la espasa se trencà y no li restà sinó lo *pom* en la mà», en la *Història del Cavaller Partinobles*. «Los spasés guarnidós d'espasas són estats moltes voltes devant les magnífissènsies vostres, clamant-se de la gran nessesitat que tenen de fulles d'espases e de *poms* e croeres ---» en un doc. de Bna., S. XV (citat per Careta, que amb raó s'escandalitza de l'enorme castellanisme *puuro* o *puuy d'arma blanca*, *Barbr.*, 334). Amb ultracorrecció (segons el model d'*om/olm, pam/palm*): «un *pom* de spasa» en un inv. de Vic, de 1445 (*D. Ag.*).

Car ha seguit en ús general després de l'Edat Mitjana (fins a les Illes: «eiv. *pom*: puño», PzCabr.): «lo rey de Fransa --- / miran el *pom* de l'espasa - hi troban son nom escrit» en el romanç de la Batalla de Pavía, de 1525 (MilàF, *Romllo.*): «Daga, mantí --- les guardes --- lo *pom*: globus; la bayna ---», OPou (*TbPu.*, 173). «Preclara, bon' espasa, - mostra qui ets: / tens *pom* d'obra molt bella - d'or y d'argent / ---», MilàF, *Pros Bernat*, v. 134.

No ens caldrà descabdellar més les aplicacions diverses del mot, que documenten de sobres, i expliquen històricament, amb abundor de dades els *D. Ag.* i *AlcM.* Limitem-nos a alguna de caràcter més especial o d'arrencada menys clara: del *pom* olorós de flors es passà al de perfumeria o de remeier [1486]: «*pom* de aulor de plata, ab son tap y cadeneta, y dins del dit *pom* hi ha pasta de aulor; de pes, tot ancamarat, ---», inv. de 1640 (*D. Ag.*, § 4). Els glòbuls al cap d'una fletxa de campanar: «DEL PANELL Y VENTS: lo panell: arausium, petasus; de *poms*: globus; vent ---; assenyalar los vents ---», OPou (*TbPu.*, 345). *Pom de lli* 'bola a la punta d'un muntant' [1575, *D. Ag.*, s. v. *pomp*]. Etcètera.

No n'és derivat *poma*, car en l'origen no fou més que el plural del neutre singular *pomum*: POMA prò-